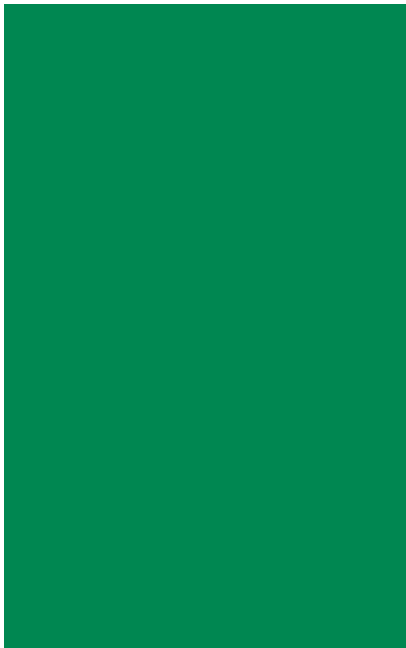

Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü

Abuja Ticaret Müşavirliği

Nijerya Bilişim Sektörü Pazara Giriş Rehberi (2024)

İçindekiler

NIJERYA ÜLKE EKONOMİSİ	2
Genel Bilgiler ve Değerlendirme	2
Dış Ticaret ve Ekonomi Verileri.....	2
İş Ortamı.....	4
NIJERYA ÜLKESİ BİLİŞİM SEKTÖRÜ	4
Bilişim Sektörü Ekonomi Verileri ve İstatistikler	4
Bilişim Sektörünü Etkileyen Faktörler (Siyasi, Kültürel, Hukuki, Finansal Faktörler).....	5
Alt Sektörel Değerlendirmeler	6
Yazılım.....	6
Dijital Oyun.....	7
Fintech.....	7
Siber Güvenlik.....	8
Telekomünikasyon, 5G, Bulut ve İletişim Hizmetleri	8
Akıllı Şehirler ve Yeşil Dönüşüm	9
Sağlık Teknolojileri	9
Türkiye için Fırsatlar ve Pazara Giriş Koşulları	10
NIJERYA İŞ KURMA VE TİCARİ FAALİYETTE BULUNMA	11
Şirket Kurulumu.....	11
Vize ve İzinler.....	13
Vergi Uygulamaları	15
Nijerya Ülkesinde Düzenlenen Bilişim Sektörü Fuar ve Etkinlikler.....	16
Nijerya Ülkesinde İşbirliği Yapılabilecek Kurum ve Kuruluşlar	16
Nijerya Ülkesinde İhaleler	17
Ofis Hizmetleri Veren Şirketler.....	17
Ortalama Yıllık Ofis Kiraları ve Maaşlar	18
Hukuki Danışmanlık Kuruluşları.....	18
Hızlandırıcı Firmalar	18
Teknopark Kuruluşları.....	19
Firma Listeleri.....	19
TİCARET BAKANLIĞI BİLİŞİM SEKTÖRÜ DESTEKLERİ	19
Müşavirlik ve Ataşelikler İletişim Bilgileri.....	19
E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı	20
Müşavire Danışın Portalı	21

NİJERYA ÜLKE EKONOMİSİ

Genel Bilgiler ve Değerlendirme

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Nijerya Federal Cumhuriyeti
Nüfus	222,18 milyon (IMF 2023 tahmin)
Dil	İngilizce (resmi) --- Yerel Diller: Hausa, Igbo, Yorubo
Yüzölçümü	923.770 km ²
Başkent	Abuja
Başlıca Şehirleri	Lagos, Kano, Abuja
Yönetim Şekli	Federal Cumhuriyet (36 Eyalet & Federal başkent Abuja)
Para Birimi	Naira

Batı Afrika ülkesi olan Nijerya Afrika'nın en kalabalık ülkesi ve en büyük ekonomisidir. 2022 yılında 217 milyon kişi ile dünyada 6. sırada yer alan Nijerya nüfusunun 2027 yılında 245 milyon kişi olacağı tahmin edilmektedir. Nüfusun yaklaşık %55'i Müslüman ağırlıklı kuzey eyaletlerde, %45'i ise Hıristiyan ağırlıklı güney eyaletlerde yaşamaktadır. Önemli ticaret merkezleri arasında en az Müslüman nüfus oranı Lagos'ta bulunmaktadır.

Nüfusun şehirleşme (90,4 milyon) oranı yaklaşık %49'dur. En kalabalık şehrin nüfusunun (15 milyon) genel şehir nüfusuna oranı %16'dır. Öte yandan; ülkede nüfus artış hızı 2011 yılından beri düşüş trendi içindedir. Kadınlar toplam nüfusun %49'unu oluşturmaktadır. Ülke genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusun %44'ü 0-14 yaş ve %53'ü 15-64 yaş aralığındadır.

Nijerya Ulusal İstatistik Bürosuna göre; Nijerya'nın toplam iş gücü (labour force) yaklaşık 90,5 milyon olup, işgücünün %45'i kadındır. Tam zamanlı bir işte çalışan sayısı 51,3 milyondur. İşsizlik (toplam iş gücü içindeki) oranı ise %23'tür.

Dış Ticaret ve Ekonomi Verileri

Temel Ekonomik Göstergeler

	2020	2021	2022	2023	2024*	2025*	2026*	2027*
GSYİH (Cari Fiyatlar-milyar \$)	429,42	441,42	477,38	390	394,94	458	524,05	599,32
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar-%)	-1,8	3,6	3,3	2,9	3,1	3,1	3,1	3,1
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar-\$)	2 083	2 090	2 200	1 760	1 730	1 960	2 190	2 450
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	13,2	17	18,8	25,1	23	14,7	14,5	14
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ye Oranı (%)	-3,7	-0,7	0,2	0,7	0,6	0,3	0,2	0,1
İşsizliğin Toplam İşgücüne Oranı (%)	-	-	-	-	-	-	-	-
Nüfus (milyon)	206,14	211,4	216,75	222,18	227,71	233,34	239,07	244,9

Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü

Devletin Genel Toplam Borçlanmasının GSYİH'ye Oranı (%)	34,5	36,5	39,6	38,8	41,3	40,3	40,1	40

(* Tahmini

Veriler Kaynak:

IMF

2020 yılında 429,4 milyar dolar seviyesindeki GSYİH, 2022 yılında 477,38 milyar dolara yükselmiştir. 2023 yılında %18 düzeyinde daralma yaşadığı öngörülen Nijerya ekonomisinin 390 milyar dolar GSYİH düzeyine çekileceği öngörülmektedir. 2025 yılı itibariyle GSYİH'nin 450 milyar \$ düzeyinin üzerine çıkması beklenmektedir.

Dünya Bankasına göre, GSYİH'si içinde tarımın payı %22; sanayinin %27 ve hizmetler sektörünün payı %49,7'dir. 1 Şubat 2020 tarihinde KDV oranı %5'ten %7,5'e yükseltilmiştir IMF tarafından, Nijerya'da düşen petrol gelirlerini mahsuben, bütçe gelirlerinin artırılması amacıyla vergi tabanının genişletilmesi tavsiye edilmektedir.

Milli gelirdeki artış veya azalışta, petrol üretimi ve uluslararası piyasa fiyatlarından kaynaklanan gelir artışı (veya azalışı) etkili olmaktadır. Zira ekonomisi petrole dayanan Nijerya, toplam 37 milyar varille dünyanın 10. büyük rezervine sahip olup, 2021 yılında 15. büyük petrol üreticisi ülke olmuştur. 2023 yılı genelinde pozisyonu değişmekle birlikte Nijerya, Afrika'da en fazla üretim yapan ilk üç ülke arasında yer almıştır. 2023 yılı içerisinde petrol üzerindeki sübvansiyonların kaldırılmasıyla üç tüketimde %30'luk bir azalma kaydedilmiştir. OPEC tarafından belirlenen üretim miktarının gerisinde kalan ülke, 2030 yılına kadar yıllık ortalama 4 milyar \$ düzeyinde yatırım yaparak üretim tesislerinde verimi artırmayı hedeflemektedir.

Nijerya mülkiyet edinme, inşaat izinlerinin çıkarılması, uluslararası ticaret ve vergi ödeme gibi hususlarda yaşanan sıkıntılar sebebiyle iş yapmanın zor olduğu bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Nijerya, Dünya Bankası'nın raporlarına göre iş yapmanın oldukça zor olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Dünya Bankasına göre, iş yapma kolaylığı açısından 190 ülke arasında 131. sırada yer almaktadır. (Dünya Bankası 2020)

Cari fiyatlara göre Nijerya, 2022 yılında 2.200 dolarlık kişi başına düşen milli gelir ile dünyada 133. sırada yer almaktadır. Nijerya dünyada gelir dağılımının en bozuk olduğu ilk 10 ülke arasında yer almaktadır. Ülkenin hane halkı başına en az harcamanın yapıldığı bölge ise Kuzey-Doğu Bölgesidir. Tarihsel olarak bu bölge, hayati limanlara sahip olan kıyı şeridindeki bölgelerden daha az refaha sahip olmuştur. Kişi başına gelir kuzeyde, güneye göre %50 daha azdır.

IMF, Nijerya ekonomisindeki kırılganlıkların düzeltilmesi ve yüksek kişi başı büyüme oranlarının elde edilebilmesinin kapsamlı politikaların acilen uygulanması yoluyla olacağını belirtmiştir. IMF, bu politikaların uygulanmasının artan petrol fiyatları ve yaklaşan seçimler nedeniyle geciktirilmemesinin önemini de vurgulamıştır. IMF tarafından tavsiye edilen politikalar şunlardır:

* Büyüme dostu maliye politikasının teşvik edilmesi. Söz konusu maliye politikası şu konulara odaklanmalıdır: Petrol dışı sektörlerden gelen gelir hareketliliğini artıracak girişimler; sermaye harcamalarına öncelik; sağlam borç yönetimi; iyi hedeflenmiş ve ölçeklendirilmiş sosyal güvenlik ağı

* Enflasyonun artışını önleyecek şeffaf para politikası

- * Döviz kuru piyasasındaki çarpıklıkların giderilmesi
- * Bankacılık sektörünün esnekliğinin artırılması
- * Enerji sektöründeki reformlar
- * İyi yönetim
- * İş (ticaret) yapma alanındaki iyileştirmeler

İş Ortamı

Sahra-Altı Afrika bölgesinde 2023 yılı itibarıyla 222 milyon nüfusu ve 390 milyar ABD doları düzeyinde gayrisafi yurtiçi hasılaya sahip düşük-orta gelir grubunda yer alan Nijerya, iş yapma kolaylığı bakımından Dünya Bankası tarafından yayımlanan "Doing Business 2020 Raporu"na göre 190 ülke arasında 131. sıraya yerleşmiştir. Ayrıca, en iyi ülke uygulamasına uzaklığı işaret eden DTF (distance to frontier) göstergesinde Nijerya bir önceki yıla göre 4,01 puanlık bir iyileşme göstererek 52,89 puandan 56,90 puana yükselmiştir.

İş kurma kolaylığında Nijerya, 190 ülke arasında bir önceki yıla göre 5 sıra ilerlemiş 105. sırada yer almıştır. DTF skoru ise 82,97 puandan 86,20 puana yükselmiştir. İş kurmak için tamamlanması gereken prosedür sayısı 7 olup, 7 günde tamamlanmaktadır. İş kurma maliyeti ise bir önceki yılda kişi başına gelirin %27,6'sı kadarken, en güncel verilerde %26,1 oranına gerilemiştir.

Mülk ediniminde ise bir önceki yıla göre 1 sıra birden ilerleyerek 183. ülke olmuştur. DTF skoru ise 0,61'lik artarak 29,5 puana yükselmiştir. Tamamlanması gereken prosedür sayısı 12 adettir ve bunların 92 günde tamamlanabildiği ifade edilmektedir. Maliyet ise edinilen mülkün %11,3'üne denk gelmektedir. Mülk yönetimi kalite endeksi değeri ise 8.0'dir.

İflas çözümü süreci bakımından ise dünya sıralamasında 148. sıradadır. 100 puan üzerinden 30,6 puan almıştır. Geri dönüşüm oranı 27,08 olup, süre dilimi 2 senedir. Maliyet ise %22 oranında hesaplanmıştır. Çözümleme endeksi skoru 16 üzerinden 5'dir.

NİJERYA ÜLKESİ BİLİŞİM SEKTÖRÜ

IT sektörünün sorumluluğu Federal İletişim ve Dijital Ekonomi Bakanlığı'na aittir. Bakanlığın ayrıca iletişim endüstrisi için düzenleyici olan NCC, yayın endüstrisini düzenleyen Ulusal Yayın Komisyonu (NBC); ve politikaların uygulanmasından sorumlu olan Ulusal Bilgi Teknolojisi Geliştirme Ajansı (NITDA) olmak üzere 3 farklı kurum üzerinde yetkisi vardır.

Bilişim Sektörü Ekonomi Verileri ve İstatistikler

Nijerya'nın bilgi ve iletişim teknolojisi (BİT) sektörü, 2015 yılı sonrasında 2016-17 yıllarında daralma yaşamasına rağmen sürekli artış göstermeyi başarmıştır. 2020 yılında en yüksek artışını (%15) kaydeden sektör 2021-22-23 yıllarında 2020 ile kıyaslandığında daha yavaş olmakla birlikte büyüme göstermeyi başarmıştır. BİT sektörünün 2023 yılının üçüncü çeyreğinde GSYİH'ye katkısının %15,97 olduğu Ulusal İstatistik Bürosu tarafından açıklanmıştır. 2022 yılı üçüncü çeyreğinde kaydedilen %15,35'lik katkıya kıyasla artışın sınırlı olduğu değerlendirilmeye birlikte sektörün büyüme sürekliliği açısından önem arz etmektedir. Diğer taraftan, 2023 yılının üçüncü çeyreğinde sektördeki büyümenin %6,66 düzeyinde gerçekleştiği Ulusal İstatistik Bürosu tarafından açıklanmıştır. 90 teknoloji merkezini

içerisinde barındıran Nijerya, sürekli büyüyen pazarı ile Afrika kıtası içerisindeki en büyük teknoloji pazarı olarak öne çıkmaktadır.

Nijerya İletişim Komisyonu tarafından açıklanan verilere göre, 2022 yılsonu itibariyle yaklaşık 222,5 milyon kişinin cep telefonuna erişim sağladığı bildirilmektedir. Ülkede 2001 yılında internete erişim %2'nin altındayken, 2025 yılında erişimin %65'in üzerine çıkması hedeflenmektedir. 2021 verilerine göre, Nijerya kıtadaki toplam internet kullanımının %29'unu gerçekleştirmektedir. Geniş bant internet kullanımı son dönemde yaygınlaşmaktadır. 2017 yılı başına 41 milyon olan kullanıcı sayısı, 2022 itibariyle 78 milyon kişiye ulaşarak 5 yıl içerisinde %90'a yakın artış kaydetmeyi başarmıştır.

Ancak, sektördeki büyümenin istihdam tarafında karşılık bulduğu söylenemez. Toplam istihdamın yaklaşık %1'i ilgili sektörde istihdam edilmektedir. Burada temel sebep olarak, bilgi teknolojilerine yönelik nitelikli personelin yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Global Competitiveness Report, Nijerya'yı bilgi ve iletişim teknolojilerinde "yetenek gelişmesi" sıralamasında 140 ülkeden 122. sıraya koymuştur. University of Lagos, Covenant University, University of Nigeria ve University of Ibadan gibi üniversitelerde ilgili teknolojik kabiliyetin geliştirilmesi adına lisans programları olsa da eğitim kalitesi istenilen düzeyde olmayıp, gerekli materyallerin ortalama bir Nijeryalı öğrenci için çok pahalı olması sebebiyle başarı oranı düşük kalmaktadır.

Nijerya Hükümetinin IT sektörünü diğer sektörlerin gelişimi için de öncü kabul etmesi sebebiyle, kamu-özel iş birliği çerçevesinde çalışmalar yürütmektedir. Yapılan çalışmalar kapsamında ülke genelinde kurulan 90 teknoloji merkezi ile genç neslin IT bilgisini artırarak ve ihtiyaç duyulan kalifiye personelin karşılanması amaçlanmaktadır.

Afrika kıtasındaki en geniş internet abonesine sahip olan Nijerya, önümüzdeki 5 yıl içerisinde 167 milyonu aşan abone hedefiyle IT sektöründe bölgenin en hızlı büyüyen ülkesi olmayı hedeflemektedir.

Bilişim Sektörünü Etkileyen Faktörler (Siyasi, Kültürel, Hukuki, Finansal Faktörler)

Nijerya'da iletişim teknolojisinin geliştirilmesi ve zikredilen hedeflere ulaşılması amacıyla, NCC 2020-2025 için Ulusal Geniş Bant Planını uygulamaya başlamıştır. Geniş Bant Planı, 2025 yılına kadar nüfusun en az %90'ına etkin kapsama alanı sağlayacak şekilde, Nijerya genelinde kentsel alanlarda minimum 25 Mbps ve kırsal alanlarda 10 Mbps veri indirme hızları sağlamak üzere uygulamaya alınmıştır. Bu kapsamda, NCC altyapı yatırımlarının hızlandırılması için özel sektör ile iş birlikleri yapmaktadır.

Nijerya Federal Hükümeti bilgi teknolojileri alanında hızlı bir gelişim hedefi koymuş olmasına rağmen Merkezi-eyalet-yerel yönetim altında ortaya çıkan çifte vergilendirme, regülasyonların birden fazla kurumun görev alanına girmesi ve yapılan fiber optik çalışmalarında kullanılan malzemelerin hırsızlık gibi nedenlerle kaybolması, altyapı yatırımlarının yavaş ilerlemesine neden olmaktadır.

Nijerya'nın tüm kıtada önemli bir IT üssü olmasına rağmen döviz kurlarındaki oynaklıklar ve ciddi oranda ithalata bağımlılık, sektörün gelişimini sınırlandırıcı unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Ülkede döviz kıtlığının olması, yatırım mallarının naira ve dolar arasındaki fark sebebiyle çok pahalı hale gelmesi, yatırımları yavaşlatan temel etkenler olup NCC tarafından belirtilen 2025 hedeflerine ulaşımı güçleştirmektedir.

Bununla birlikte, ülke içerisinde elektrik arz güvenliğinin yeteri kadar gelişmemiş olması ve geniş band internet imkânlarının sınırlı kalması IT sektörünün gelişiminde zorlaştırıcı unsurlar olarak

öne çıkmaktadır. Ayrıca, BİT sektörü için eğitim merkezleri kurulmakla birlikte henüz yeterli olmaktan uzak olmaları ve sektör çalışanlarının mesleki gelişimleri için uygun eğitim programlarının sınırlı kalması sektörün diğer sorunları olarak öne çıkmaktadır.

Alt Sektörel Değerlendirmeler

Yazılım

Nijerya yazılım sektörü, donanım sektöründen çok daha geniş yer tutmakta olup yıllık yaklaşık 10 milyar ABD doları tutarında ciro sağlamaktadır. E-ticaret ve e-hizmet sektörlerinin gelişmesi, IT sektörünün gelişimine olan talebi de beraberinde getirmektedir. IT sektörü için gerekli olan ekipman ve yazılım büyük oranda Asya ve Avrupa'dan sağlanmakta olup ABD'nin payı nispeten daha az kalmıştır. Ancak, pazarda yüksek kalite ürünlere yönelik açık çok fazladır.

Teknoloji, Nijerya'nın küresel ekonominin kenarlarından ana akıma geçişinde hayati bir rol oynamaktadır. Girişimcilerin, teknoloji girişimlerinin ve inovasyon merkezlerinin büyüyen bir trendi olan teknoloji ekosisteminin ortaya çıkması bunu kanıtlamaktadır.

Ülke dijitalleşirken, özellikle Lagos'ta kaçınılmaz olarak girişimci yazılım geliştirme merkezleri ortaya çıkmaktadır. Lagos'taki Co-creation Hub gibi teknoloji merkezleri, teknoloji topluluklarını ve yazılım geliştiricileri teşvik etmek ve büyümeyi destekleme arayışlarında markalara eşit derecede yardımcı olmak için ortaya çıkmaktadır. Bu teknoloji merkezlerinin yükselişi, girişim topluluğu ve yatırımcıların yazılım geliştirmeye artan ilgisini yansıtmaktadır.

Yazılım geliştiriciler, finansal hizmetler, ödeme sistemleri, kayıt tutma, hastalık tespiti ve sağlık izleme, veri analizi, iletişim, üretim, marka oluşturma girişimleri ve diğer birçok alanda uygulama bulmuştur. Nijerya, ülke içinde ve dışında sosyo-ekonomik zorlukları ele alan yazılım uygulamaları üreten geliştiricilerle doludur.

Örneğin, SystemSpecs tarafından geliştirilen Remita, Nijerya hükümetinin Nijerya bankalarıyla olan hesaplarını konsolide etmesine ve izlemesine yardımcı olmuştur. Bu ürün, Federal Hükümetin mali durumunu etkin bir şekilde yönetmesini ve dolandırıcılığı azaltmasını desteklemiştir.

Son zamanlarda ses getiren bir diğer yerel yazılım uygulaması, Nijerya'da bankacılığın çehresini değiştiren ALAT'tır. ALAT by Wema Bank, Nijerya'da dijital bankacılık alanında başı çekmekte ve Google Playstore'dan alınan verilere göre ALAT'ın 100.000'den fazla indirilmesi vardır.

Belki de bu teknolojik dönüşümü en çok somutlaştıran şirketlerden biri, yazılım geliştiricileri tanımlayan ve besleyen bir şirket olan Andela'dır. Şirket, küresel oyuncuların vasıflı yazılım geliştirici eksikliğini aşmasına yardımcı olmak için 2014 yılında Nijerya'da faaliyete geçmiştir ve Nijerya, Kenya, Ruanda, Uganda ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ofisleri bulunmaktadır.

Lansmanından bu yana Andela, Teknik Liderlik Programına 140.000'den fazla başvuru almış ve Safaricom, Invision, Viacom ve Skillshare gibi küresel şirketlerle çalışan 1.000'den fazla yazılım mühendisini eğitmiştir.

Üniversite eğitimi almış genç Afrikalılar için Andela'nın programı, bazı yönlerden yüksek lisans derecesi almaktan daha büyük bir özelliktir. Dört yıllık program, geliştiricilerin simüle edilmiş mühendislik ekibi ortamlarında teknik ve profesyonel beceriler öğrendiği altı aylık bir katılım

dönemiyle başlamaktadır. Daha sonra, küresel bir kullanıcı tabanı için ürünler oluştururken becerilerini geliştirecekleri Andela'nın ortaklarından birine yerleştirilmektedirler.

Bu arada, Afrika'nın en tanınmış üç e-ticaret platformu olan Jumia, Konga ve MallforAfrica, Nijeryalılar tarafından kurulmuştur. Ayrıca, Jumia'nın ana şirketi Africa Internet Group'un yönetimi, kıtanın yazılım geliştirme konusundaki teknoloji fırsatlarından etkilenen ABD ve Avrupa'dan ülkelere dönmüş uzmanlardan müteşekkildir.

Dijital Oyun

Nijerya, toplam cep telefonu kullanıcı ve internet abone sayısı bakımından Afrika kıtasındaki birinci ülke konumundadır. Nijerya'da cep telefonu ve internet kullanımı son zamanlarda hızlı şekilde artmakta, 2022 yılsonu itibarıyla Nijerya'daki toplam internet kullanıcı sayısının yaklaşık 155 milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir. Diğer yandan, ülkede kayıtlı sim kart sayısının 320 milyon civarında olduğu; ancak, aktif olmayan kart sayısının ise 96 milyon olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, ülke içerisindeki cep telefonlarının %66'sının çift sim kartlı olması sebebiyle kullanıcı sayısının belirtilenin altında olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, artan nüfus ve internet altyapısının gelişimi bilgisayar oyunlarına olan ilgiyi de artırmaktadır. Bilgisayar oyun sektörüne olan talebin gün geçtikçe daha da artacağı değerlendirilmektedir.

Artan internet penetrasyonu ve akıllı telefonlarla birlikte internet tabanlı mobil oyunlar da ülkede popüler hale gelmiştir. Sonuç olarak, oyuncu sayısı ülke genelinde ve kıtada katlanarak artmaya devam etmektedir. Güney Afrika oyun platformu Newzoo ve Carry1st adlı bir oyun analitiği şirketi tarafından 2021 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Sahra altı Afrika'daki oyuncu sayısı 2015'te 77 milyondan 186 milyona yükselmiştir. Bu büyümenin bir kısmı, COVID pandemisinin yoğun dönemindeki kilitlenmelere bağlanabilmektedir. Araştırmalar, Afrika'daki 186 milyon oyuncunun tahminen 63 milyonunun oyunlar için para ödediğini göstermektedir.

Afrika'daki en büyük kripto oyun topluluğu olan Metaverse Magna (MVM), insanların kripto oyunları oynayarak ayda 1000\$'a kadar kazanmalarına olanak tanımaktadır. Bu yeni modelle, daha önce 2018'de 67 milyon dolar olan Nijerya'daki video oyunları pazarının Statista tarafından 2023'te 176 milyon dolara ulaştığının açıklanması şaşırtıcı değildir.

Fintech

Nijerya'da FinTek uygulamaları birçok farklı kurum tarafından yönetilmekte olup yasal mevzuat yeteri kadar gelişmemiştir. Ülkede FinTek konusunda ana düzenleyici kurum Nijerya Merkez Bankası (CBN)'dir. Ancak düzenlemelerin yapılmasında CBN tek başına yetkili olmayıp farklı kurumlar da konu hakkında düzenlemeler yapma yetkisine sahiptir. Bu sebeple, FinTek hakkındaki düzenleme ve uygulamalar farklılık gösterebilmektedir.

Finansal hizmetlerin ayrılmaz bir parçası haline gelen FinTek uygulamaları Nijerya'da 200'den fazla servis sağlayıcısı ile kendine yer edinmektedir. Nijerya'da Flutterwave, Interswitch, Paystack, Paga, Carbon, Remita, VoguePay, OPay Libya, Kuda ve Piggyvest en önde gelen FinTek uygulamalarıdır. Söz konusu FinTek sağlayıcıları, Kitleli Fonlama (Crowdfunding), Mobil ödemeler, Robo-Danışmanlar, Insuretech ve Regtech gibi hizmetler sunmaktadır. Nijerya Merkez Bankası verilerine göre FinTek sağlayıcıları, son altı yılda ülkeye en az 1 milyar ABD doları Doğrudan Yabancı Yatırım çekmiştir.

Ülke kırsalında bankacılık hizmetine erişemeyen %35 gibi bir nüfusun bulunması FinTek açısından cezbedici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte ülkede genç nüfusun yoğunluğu ve akıllı telefonların kullanımının yaygınlaşması FinTek açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Nijerya'da ilk olarak ödeme yöntemi olarak kullanılmaya başlayan FinTek uygulamaları sonraki dönemde farklı uygulamalarla genişleme imkânı bulmuştur. Hâlihazırda, Nijerya'da yapılan Bankacılık sistemindeki ödemelerin %15'i FinTek uygulamaları üzerinden gerçekleştirilmekte olup sektörün son 3 yıl içerisinde büyüme oranı %28 olarak gerçekleşmiştir. Son dönemdeki gelişmelere paralel olarak finansal yatırımlar ve sağlık sigortası gibi alanlarda da FinTek uygulamaları kullanılmaya başlanmıştır.

Ülkede yerleşik yetişkinlerin %47'sinin bir bankada hesabı bulunmaktadır. 106 milyon (2020) yetişkin nüfusun sadece %3'ü kredi veya sigorta hizmetlerine erişim sağlayabilmekte olup kırsal alanda ulaşım imkânlarının ve banka şube sayısının yeterince gelişmemiş olması sebebiyle yetişkinlerin bankacılık sistemine talepleri sınırlı kalmaktadır.

Fiziksel bankacılığa erişimin zorluklarla karşılaşılıyor olması, FinTek uygulamalarının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Öyle ki, 2015-2020 döneminde Nijerya'da FinTek uygulamaları üzerinden gerçekleştirilen gönderimler 5 kart artış göstermiştir. Hızla büyüyen sektördeki en büyük yatırımcılardan Paystack şirketi 2020 yılı içerisinde Amerikan Stripe firması tarafından 200 milyon \$ karşılığında satın alınmıştır. Sektörün en büyüklerinden birisi olan Flutterwave'e de 1 milyar \$ düzeyinde değer biçilmektedir.

FinTek uygulamalarının hızla değer kazanması ve sektörde kolay tutunmasının sonucu olarak, Nijerya'da kurulan start-upların %44'ü FinTek uygulamaları üzerine faaliyet göstermektedir. Nitekim, 2023 yılının ikinci çeyrek verilerine göre Nijerya Afrika'da en fazla FinTek faaliyetinin gerçekleştirildiği ülke olmuştur. Afrika kıtası içerisinde gerçekleştirilen FinTek faaliyetlerinin %42'si Nijerya'da yapılmış olup ikinci sırada Güney Afrika bulunmaktadır.

Siber Güvenlik

Federal İletişim ve Dijital Ekonomi Bakanlığı'na bağlı ülkenin önde gelen iletişim düzenleyici kurumu olan Nijerya İletişim Komisyonu (NCC), iletişim hizmetleri ve hizmet sağlayıcıları için güvenli bir siber alan sağlamakla görevlidir.

Nijerya'da ekim ayı, Ulusal Siber Güvenlik Farkındalık Ayı'dır (NCSAM). Her yıl ekim ayı içerisinde, siber güvenlik konusunda farkındalığın artırılması, halkın internet kullanımında güvende olmalarını yardımcı olacak bilgilerin sağlanması amaçlanmaktadır. Kullanıcıların bilinçlendirilmesi amacıyla eğitimler düzenlenmekte ve potansiyel tehlikelere karşı uyarılmaktadırlar.

NCC tarafından oluşacak siber güvenlik açıklarının giderilmesi ve önlenmesi için Bilgisayar Güvenliği Olay Müdahale Ekibini (CSIRT) kurmuştur. Ekibin amacı oluşacak tehlikelerde kontrolü yeniden ele almak ve hasarı en aza indirmektir. Ekip, Ulusal Güvenlik Danışmanı Ofisiyle iş birliği içerisinde çalışmaktadır.

Ancak, yapılan düzenlemelere rağmen Nijerya, siber saldırılar açısından dünyanın en kırılgan ülkeleri arasında gösterilmektedir. 2018 yılında NCC tarafından yapılan açıklamada firmaların yapılan siber saldırılar sebebiyle milyarlarca Naira kaybettiği ve bilgi-iletişim sektörü için büyük sorun olduğu ifade edilmiştir.

Telekomünikasyon, 5G, Bulut ve İletişim Hizmetleri

Nijerya Bilgi Teknolojisi Politikasını uygulamak ve ülkedeki genel BT gelişimini koordine etmekten sorumlu kamu kuruluşu olan Ulusal Bilgi Teknolojisi Geliştirme Ajansı (NITDA), sermaye maliyetlerinin azalmasına, vatandaşların veya müşterilerin ihtiyaçlarına daha iyi karşılık verilmesine, şeffaflığın artmasına ve gelişmiş kamu hizmeti sunulmasına katkı sağlanması amacıyla Nijerya Bulut

Bilişim Politikasını (NCCP) belirlemiştir. NITDA, bulut bilişiminin devlet ve KOBİ'ler tarafından benimsenmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu Politika, kamu sektörünün hizmet sunum kalitesinin iyileştirmesini sağlayan verimli BT kaynaklarına erişme konusunda hükümeti desteklemek için yayınlanmıştır. Bu Politika'nın amacı, 2024 yılına kadar Federal Kamu Kurumları ve devlete dijital özellikli hizmetler sunan KOBİ'ler arasında bulut bilişiminin benimsenmesinde %30'luk bir artış sağlamaktır. Ayrıca 2024 yılına kadar bulut bilişim yatırımlarında %35 büyüme hedeflenmektedir.

Bulut bilişim, son dönemlerde Nijerya'daki büyük işletmelerin ve bazı devlet kurumlarının operasyonlarında daha da gerekli bir unsur haline gelmektedir. Ülke genelinde şu anda kurumsal düzeyde birkaç veri merkezi bulunmaktadır. Yaklaşık 210 milyonluk nüfusa sahip Nijerya'da bulut şirketi sayısının da oldukça az olduğu tahmin edilmekte olup 60 milyon nüfusu bulunan Güney Afrika'da bu rakam yaklaşık 150 civarındadır. Bu nedenle, yeni gelişmekte olan bulut hizmetleri sektöründe Nijerya Bulut Bilişim Politikasında belirlenen hedefler de göz önünde bulundurulduğunda yatırımcılar için gerek ekipman, cihaz satışı gerekse teknik hizmet desteği gibi birçok alanda yatırım fırsatları olduğu değerlendirilmektedir.

Afrika kıtasındaki en geniş internet aboneline sahip olan Nijerya, önümüzdeki 5 yıl içerisinde 167 milyonu aşan abone hedefiyle IT sektöründe bölgenin en hızlı büyüyen ülkesi olmayı hedeflemektedir.

Akıllı Şehirler ve Yeşil Dönüşüm

Chams Plc'nin kurucusu ve SmartCity'nin yönetim kurulu başkanı Sir Demola Aladekomo, BM'nin 2050 yılına kadar kırsaldan kentsel alanlara yaklaşık 294 milyon Nijeryalı göç edeceği tahminini takiben Nijerya'da Akıllı Şehirlerin geliştirilmesi çağrısında bulunmuştur. Bu çağrı, geçtiğimiz günlerde Lagos Ticaret ve Sanayi Odası'nın (LCCI) 2022 Bilgi İletişim Teknolojileri ve Telekomünikasyon (ICTEL) Fuarı'nın sekizincisinde yapılmıştır.

Aladekomo fuardaki katılımcılara, SmartCity Plc'nin banliyö yerleşimciliği yoluyla Ibadan ve Osogbo'daki projelerde akıllı bir gelecek yaratmak için akıllı şehir teknolojileri üzerine yoğunlaştığı bilgisini vermiştir.

Akıllı Şehirler aracılığıyla Verimli Dijital Altyapılar üzerine konuşan Aladekomo, "göç bir sorun olarak değil, bir süreç olarak görülmelidir. Göç eden nüfusun iyi yönetilmesi ve göç etmenlerinin anlaşılması, bu olgunun toplum üzerinde sahip olduğu doğal olumsuz etkiler olmaksızın verimli bir şekilde kullanılmasına yardımcı olabilir" demiştir.

BM'nin Nüfus Göçü Bölümü'ne göre, Nijerya'nın nüfusunun 2050'de yaklaşık 411 milyon ve 2100'de yaklaşık 211 milyon olan mevcut nüfusun 794 milyon olacağı tahmin edilmektedir. 2017'de 76 milyon olan kırdan kente göçün 2050'de 275 milyona ulaşacağı öngörülmektedir.

Sağlık Teknolojileri

Nijerya sağlık sektörü, 2020'de COVID-19'un gelişimiyle uyanmıştır. Bundan önce, halk sağlığı sektörü ve temel sağlık hizmetleri kaynakları geri kalmış ve modası geçmiş durumdaydı ve birçoğu hızla gelişen sağlık teknolojilerinin mevcut gerçeklerini kucaklayamamaktaydı. COVID-19 görev gücü operasyonlarıyla, geliştirme, iyileştirme ve teknolojinin etkisi ile ilgili birçok konu ele alınmıştır.

Nijerya, en fazla sayıda teknoloji merkezi/topluluğuna sahip Afrika ülkesi olarak değerlendirilmektedir. Ülke, özellikle sağlık teknolojisinde yüksek teknoloji iş büyümesini hızlandırmak için ağ oluşturmak, icat etmek ve yatırımcıları çekmek için geniş bir ortama sahiptir.

Bununla birlikte, kitlelerin karşılayamayacağı veya erişemeyeceği kadar maliyetli olan birçok sağlık teknolojisi yeniliği olmuştur.

Myclinic.ng, COVID-19 salgınının zirve yaptığı dönemde genç, yenilikçi Nijeryalılar tarafından geliştirilen dijital platformlardan biridir. Kişilerin her zaman, her yerde ve uygun fiyata doktor bulmasını ve doktorla konuşmasını sağlayan bir platformdur.

Clafiya adlı başka bir Nijeryalı startup şirketi de yenilikçi bir görsel danışma teknolojisi sunmaktadır. Clafiya, Afrika kıtasında uygun fiyatlı ve erişilebilir birinci basamak sağlık hizmeti almak için hastaları sağlık uzmanlarıyla buluşturan bir platformdur. Girişim, sağlık sektörü için umut verici bir yenilik olarak Google tarafından 2022 Hızlandırıcı Programı için seçilmiştir.

Görsel tıbbi konsültasyon daha kolay, daha hızlıdır ayrıca hastaların dijital cihazlar aracılığıyla tıbbi bakım almasına yardımcı olmaktadır. SentinelX, Lafiya Telehealth ve diğer gelişmekte olan sağlık teknolojisi girişimlerinin çabaları yalnızca alkışlanmamalı, aynı zamanda teşvik edilmelidir.

Türkiye için Fırsatlar ve Pazara Giriş Koşulları

Nijerya'da e-ticaret sistemi henüz yeni gelişmektedir. Ülkede, e-ticaret konularına ilişkin olarak yetkili kuruluş Ulusal Bilgi Teknolojisi Geliştirme Ajansı'dır (NITDA). Ancak e-ticaret verileri resmi olarak yayımlanmamaktadır. İlgili haber sitelerinden ve araştırma raporlarından veriler temin edilmektedir. E-ticarette en fazla satışa konu olan ürünlerin başında elektronik grubu gelmektedir. Toplam satışların %25'ini elektronik grubu oluşturmaktadır. Elektronik grubunu sırasıyla, hobi, giyim ve ev dekorasyon ürünleri takip etmektedir. Yakın zamanda e-ticaret işlemlerine verilen önemin daha da artırılacağı ve gerekli düzenlemelerin yapılacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, Federal Hükümetin e-ticaret alanında yaptığı yatırımlar dikkate alındığında, e-ticarette Nijerya'nın gelecek vadettiği ve bu alanda faaliyet gösteren yatırımcılar ile firmaların sektörü yakından takip etmelerinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Nijerya'da 301 milyon kayıtlı SIM kullanıcısının 300 milyonluk çok büyük bir kısmına hizmet veren üç büyük operatör şirketi bulunmaktadır. Bunlardan en büyüğü olan MTN, 20 ülkede aktifken Nijerya'da 123 milyon; Afrika'nın diğer ülkeleri ve dünyanın geri kalanında ise yaklaşık 170 milyon aboneye sahiptir. 2011 yılında Birleşik Krallık'tan Nijerya'ya uzanan bir denizaltı kablosu olan "Glo-1" olarak bilinen 800 milyon dolarlık yüksek kapasiteli fiber optik kabloyu üreten ilk telekomünikasyon şirketi olan GLO ise Hindistan kökenli bir şirket olan Airtel ile birlikte MTN'yi takip etmektedir. Bahsi geçen iki şirket Nijerya'da toplamda 130 milyon SIM kaydına sahiptir.

"Nigeria- Telecommunications Report" 1 isimli rapora göre Nijerya mobil pazarında, artan gelirler, yüksek nüfus ve elverişli demografik özellikler nedeniyle organik mobil abone büyümesinin devam etmesi beklenilmektedir. Ayrıca bu üç şirket uluslararası pazarlarda da yer almaktadır. Nispeten düşük mobil penetrasyon oranları, özellikle kırsal alanlarda genişleme için yeterli alan kaldığını göstermektedir. Zorunlu SIM kaydının getirilmesine ve beklenenden düşük makroekonomik büyümeye rağmen mobil sektörünün büyümesinin devam etmesi beklenmektedir. Rekabet ve düzenleyici önlemlerin, mobil sektördeki fiyatların düşmesine yardımcı olduğu belirtilmiştir. Tüm bunların etkisiyle, mobil veri kullanıcı tabanının hızla büyümeye devam etmesi beklenmektedir. 4G hizmetlerinin ve konutlar için geniş bant çalışmasının piyasaya sürülmesi ile mobil veri hizmetlerinin gelişmesi beklenmektedir. Karasal fiber optik altyapıya ve veri merkezi tesislerine yapılan yatırımlar sayesinde operatörlerin özel sektöre hizmet etmelerinin sağlandığı belirtilmiştir. Sesli olmayan hizmet portföylerinin hızla genişletilmesinin, şebeke operatörleri için yeni gelir akışları yaratması beklenmektedir. Yeni baz istasyonlarının kullanılmasının operatörlerin karlılığı üzerinde olumlu bir

¹ EMIS, Deloitte kaynakları aracılığıyla ulaşılmıştır.

etkiye sahip olabileceği ve yetersiz hizmet verilen kırsal alanlara genişleme maliyetini azaltabileceği belirtilmiştir. Hükümet tarafından fiber ağlara yapılan yatırımların erişilmesi zor alanlarda büyümeyi teşvik etmesi beklenmektedir.

NIJERYA İŞ KURMA VE TİCARİ FAALİYETTE BULUNMA

Şirket Kurulumu

Nijerya'da şirket kurmak için öncelikle şirketin kayıt/tescil ettirilmesi gerekmektedir. Şirketlerin tescili ile ilgili düzenlemeler Nijerya Federasyonu Kanunları (CAMA) kapsamında Şirketler ve İlgili Düzenlemeler Kanunu Bölüm: 59 çerçevesinde yürütülmektedir. CAMA belirli bazı istisnalar dışında Nijerya'da kurulmadığı sürece yabancı şirketlerin ülkede iş yapmasına izin vermemektedir. Nijerya'da şirket alımı da yine Nijerya Federasyonu Kanunları (CAMA) ve Nijerya Yatırım Tanıtım Komisyonu (NIPC) ile regüle edilmektedir. Belirli sektörlerdeki şirket alımları, örneğin bankacılık, telekomünikasyon ve enerji, Nijerya Merkez Bankası, Nijerya İletişim Komisyonu gibi kurumlar tarafından belirlenen kurallara ve düzenlemelere tabidir.

Şirketlerin tescili ile sorumlu kuruluş Şirket İşleri Komisyonu'dur. (CAC-Corporate Affairs Commission). Veb sayfası: www.cac.gov.ng E-posta: cSERVICE@CAC.GOV.NG

Şirketler üç çeşittir:

- Sınırsız sorumlu şirket: Şirket üyelerinin (hissedarların), şirket borçlarından dolayı şahsen sorumlu olmaları, bu şirket türünün mahsurlu yönünü oluşturmaktadır.
- Sorumluluğun garanti ile sınırlı olduğu şirket (company limited by guarantee) ve
- Sorumluluğun hisselerle sınırlı olduğu şirket (company limited by shares) (SHSOŞ).

Sorumluluğun garanti ile sınırlı olduğu şirketlerde ortakların sorumluluğu, garanti ettikleri tutar ile sınırlıdır. Ancak genelde ticari amaçlar için bu çeşit şirketler kurulmamaktadır.

Yatırım amaçlı olarak en çok görülen, sorumluluğun hisselerle sınırlı olduğu şirket türüdür. Nijerya'da sorumluluğun hisselerle sınırlı olduğu bir şirketin tescil edilebilmesi için en az 2 hissedar bulunması istenmektedir. SHSOŞ kurmak için istenen asgari sermaye tutarı 10.000 Naira'dır. Bir kamu şirketi olarak SHSOŞ kurulmak isteniyorsa istenen sermaye tutarı 500.000 Naira'dır.

Yeni şirketin kurucuları gerekli form ve belgeleri tescil makamından temin ederek söz konusu formları doldurmak zorundadırlar.

Yabancı yatırımları düzenleyen temel kanunlar, Şirketler ve İlgili Konular Kanunu (Companies and Allied Matters Act- CAMA), Arbitration and Conciliation Act (CAP) ve Nijerya Federasyonu Kanunları'nın (Laws of the Federation of Nigeria- LFN) ilgili hükümleridir. Bunlar arasında Nijerya'da şirketler ile ilgili düzenlemeleri yapan temel Kanun, CAMA'dır.

Silah – cephaneye, uyuşturucu ve hizmet üniformaları üretimi gibi çok sınırlı birkaç istisna dışında yabancılar, yatırım yapmak istedikleri iş kolunun tamamına sahip olabilirler. Yabancı kişiler Nijerya'da şirket kurabilir, herhangi bir şirkete yatırım yapabilir veya bir şirketin faaliyetlerine katılabilir. Ancak

bütün yabancı yatırımcılar, sınırlı bazı istisnalar dışında, Nijerya'da ayrı bir şirket olarak yapılmak üzere gerekli işlemleri yapmak zorundadırlar.

Yabancı yatırımcının tek başına veya Nijeryalılarla ortak teşebbüs halinde faaliyette bulunabilmesi için, CAMA hükümlerine uygun olarak, önce bir şirket kurması ve bu şirketi Şirket İşleri Komisyonu'na (**Corporate Affairs Commission -CAC**) kayıt / tescil ettirmesi gerekmektedir. CAC şirketler ile ilgili düzenleme ve denetleme yapmak ve şirket kayıtlarını korumakla yükümlüdür. Yabancı şirket, Nijerya'da yetkili bir avukata bu amaç için yetki vererek, gerekli işlemleri yaptırabilmektedir.

Nijerya'da şirket kaydı artık Kurumsal İlişkiler Komisyonu (CAC) tarafından başlatılan yeni e-kayıt portalı kullanılarak çevrimiçi olarak tamamlanabilmektedir. Nijerya'daki şirketler için elektronik kayıt platformu, Şirketler ve Müttefik Konular Yasası'nın (CAMA) uygulanmasına paralel olarak oluşturulmuştur.

Bu işlemlerden sonra ayrıca Nijerya Yatırımları Teşvik Komisyonu'na (**Nigerian Investment Promotion Commission -NIPC**) kaydolunması gerekmektedir (www.nipc.gov.ng). Yeni şirket NIPC'ye başvurarak, yabancı işçi çalıştırma kotası gibi diğer yatırım teşviklerinden yararlandırılmasını da isteyebilmektedir.

Genel Kurala İstisna:

Yerel bir şirketle bütünleşmeden muaf tutulmak isteyen yabancı şirket, Şirketler Kanunu'nun (Companies Act) 56. bölümü kapsamına uygun olarak Bakanlar Kurulu'na başvurarak muafiyet talep edebilmektedir. Ancak bunun için yabancı şirketin, aşağıda belirtilen gruplardan birine girmesi gerekmektedir.

- Nijerya Hükümeti tarafından veya Hükümetin onayı ile ve belirli bir projeyi gerçekleştirmek amacı ile davet edilmiş olmak,
- Belirli bir amaç için kredi veren yabancı devlet veya uluslararası kurum adına Nijerya'da bulunan yabancı şirketler,
- Yabancı bir devletin sahibi olduğu ve sadece ihracatı geliştirme faaliyetinde bulunan şirketler,
- Nijerya Federasyonu'ndaki eyalet hükümetlerinden herhangi biri ile veya bunların herhangi bir ajansı ile ve Sözleşmenin Federal Hükümet tarafından onaylanmış olması kaydıyla, özel ihtisas projesi sözleşmesi kapsamında olan mühendislik danışmanları ve teknik uzmanlık firmaları.

Yabancı yatırımcıların İçişleri Bakanlığı'ndan İş Yapma İzni (Business Permit) almaları gerekmektedir. Söz konusu Komisyonun veb sitesi www.nipc.gov.ng olup bu sitede ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

Nijerya'ya getirilen yabancı sermaye ve kazançların ülke dışına transferi konusunda da gerekli düzenlemelere kanunda yer verilmiş, getirilen dövizlere hiçbir şekilde el konulamayacağı belirtilmiştir. Ancak, bu dövizlerin Nijerya'ya yetkili bir banka veya finans kurumu tarafından getirilmiş olması ve resmi döviz piyasasında yerel para olan Naira'ya çevrilmesi istenmektedir. Bu işlem sırasında

yatırımcıya, getirmiş olduğu döviz belgelenmesi amacı ile bir **Sermaye İthal Sertifikası** (Certificate of Capital Importation-CCI) verilmektedir.

Nijerya'da resmi döviz piyasasının yanı sıra bir de paralel piyasa olarak da ifade edilen bir serbest döviz piyasası mevcuttur. Döviz büroları, döviz alım satım işlemlerini bu serbest piyasada gerçekleşen fiyat üzerinden yapmakta iken, bankalar Merkez Bankası tarafından ilan edilen resmi bankalar arası kur üzerinden işlem yapmaktadır. Ancak, resmi kur ile serbest piyasa kuru arasında fark bulunmaktadır. Bu nedenle bankalar döviz alım satım işlemlerinden kaçınmaktadır.

Yabancı yatırımcı, kendisine verilen Sermaye İthal Sertifikasını ibraz ederek, yatırımından sağlandığı bütün kazançları ve temettüleri transfer edebilmektedir. Ancak, bu transfer işleminin gerçekleştirilebilmesi için ayrıca **Nijerya Yatırımları Teşvik Komisyonu'na** (Nigerian Investment Promotion Council -NIPC) kayıt /tescil olunması şartı da aranmaktadır.

Temsilcilik:

Yabancı şirketler Nijerya'da temsilcilik açabilirler. Ancak bunlar ticari faaliyette bulunamazlar, sözleşmeleri sonuçlandıramazlar, akreditif açamazlar veya bu konuda görüşme yapamazlar. Bunlar sadece iribat ve promosyon büroları olarak faaliyet gösterebilirler. Bunların yerel işletme giderleri yabancı şirket tarafından karşılanmak zorundadır. Temsilcilik bürosunun da CAC'de kayıt/tescil yaptırması gerekmektedir.

Vize ve İzinler

Nijerya vizesinin alınması normalde yurtdışındaki Nijeryalı Misyonlardan, amaçlanan vize türüne göre belirlenen kriterleri veya gereksinimleri karşıladıktan sonra yapılmaktadır. Pasaport verilmesi normalde Nijerya Göçmenlik hizmetlerinden veya Nijeryalı vatandaşlar için yurtdışındaki Nijeryalı Misyonlardan elde edilmektedir. Vize ücretleri, başvuru ülkesine göre döviz veya piyasa oranları nedeniyle farklılık gösterir.

Vizeler ve pasaportlar hakkında bilgi için şu adresi ziyaret edebilirsiniz:
<https://portal.immigration.gov.ng/pages/welcome>

Diğer tüm ülkelerde olduğu gibi Nijerya'ya girmek, çalışmak ve ikamet etmek isteyen Nijeryalı olmayanlar da ülkenin Göçmenlik şartlarına uymak zorundadır. Göç Yasası (2015) ve Göçmenlik Mevzuatı (2017), ülkeye her amaç için girmek isteyen Nijeryalı Olmayanlar için bir çerçeve sunmaktadır.

Göçmen Vizesi

İlk adım

Turistler hariç, Nijerya'ya göç eden göçmenlerin çoğu iş amaçlı gelmektedir. Bu nedenle vize, çalışma veya oturma izni alma süreci genellikle işverenle başlar. Çalışanların yurtdışında çalışmasını isteyen herhangi bir şirketin yapacağı ilk şey, bir Göçmen Kotası'na (Expatriate Quota) başvurmaktır. Aynı şekilde Nijerya'da iş, meslek veya ticaret kurmayı amaçlayan yabancıların iş izni almaları gerekmektedir.

Expatriate Quota (Göçmenlik Kotası)

Bu, İçişleri Bakanlığı tarafından Nijerya'da kayıtlı bir şirketin göçmen istihdam etmesine izin veren bir uygulamadır. Tipik olarak, Göçmen Kotası, İçişleri Bakanı'nın takdirine bağlı olarak iki ila üç yıl arasında verilir ve süresinin dolması durumunda yenilenmeye tabidir. Kota kişiye değil şirkete verilir. Bu şekilde, kişi şirketten ayrıldığında pozisyon ana şirkete döner ve şirket kota pozisyonu geçerli olduğu sürece aynı pozisyonda başka bir kişi yerleştirebilmektedir.

İkinci Adım

EQ'daki kotalar Federal İçişleri Bakanlığı tarafından verildikten sonra, kişi Nijerya Büyükelçiliği'nden veya ikamet ettiği ülkedeki diplomatik misyondan bir Düzenleme Vizesine başvurmak zorundadır.

Düzenleme Vizesine Tabi (STR)

Bu vize kategorisi, Nijerya'da uzun süreli istihdam alan veya uzun süre ülkede kalmak isteyen kişiler için geçerlidir. STR için başvuran kişiler, bakmakla yükümlü oldukları kişiler için de vize başvurusunda bulunabilirler. STR vizesi, olası çalışanın kalışını düzenli hale getirmek için Göç Baş Denetçisine başvuru yapılması gereken 90 gün boyunca geçerlidir ve kişi istihdamını ancak bu tür bir başvuru onaylandığında ve Oturma İzni alındığında alabilmektedir.

Gereksinimler

Göçmenlik Sorumluluğunu kabul eden işverenden/kurumdan STR Visa için resmi başvuru.
En az 6 ay geçerli olan geçerli pasaport.
Çalışma belgesi.
Yabancı ülke kota onayı.
Atama teklif mektupları ve teklif kabulü.
Eğitimsel nitelikler ve Özgeçmiş
IMM 22'den usulüne uygun olarak doldurulacak Kurul kararı C.E.O. pozisyonu.

Üçüncü Adım (Ülke İçi)

STR Vize'sine giriş yaptıktan sonra, göçmen çalışanların ülke içinde ikametlerini düzenli hale getirmelerini sağlayacak bir gurbetçi Oturma İzni almaları gerekmektedir. Başvurunun yanı sıra:

- Düzenli "STR" Vizesi Alan Çalışanlar Uluslararası Pasaport.
- Usulüne uygun olarak doldurulmuş bir CERPAC yasal formu.
- Nijerya Büyükelçiliği / Konsoloslugu'ndan alınan STR dokümanlarını içeren

STR paketi.

Bu başvuru onaylandıktan sonra, Nijerya Göçmenlik Servisi "NIS", genellikle 'CERPAC' olarak adlandırılan yeşil renkli, aktarılamayan bir kartı düzenlemektedir. CERPAC uzun süreli bir çalışma yetkisidir. Bir yıl geçerlidir ve yenilenmeye tabidir. Sadece Nijerya'da olması gereken bir kişi için CERPAC gerekmeyecek, ancak giriş amacına bağlı olarak Geçici Çalışma İzni ve İş Vizesi gibi kısa süreli bir çalışma izni istenecektir.

Geçici Çalışma İzni (TWP)

Geçici Çalışma İzni Vizesi (TWP), Nijerya'da kısa süreli çalışma yürütmek isteyen göçmenler veya yabancı iş adamları için uygun olan tek girişli bir vizedir. Bu genellikle, kuruluşlar tarafından Nijeryalı personel için eğitim/kapasite geliştirme veya ekipman kurulumu, bakımı ve onarımı gibi özel yetenekli hizmetleri gerçekleştirmeye davet edilen kişiler için geçerlidir. Geçici Çalışma İzni Vizesi genellikle 2 ay süre ile verilmektedir. Ülke içinde 6 ay daha uzatılabilmektedir. TWP için başvuru Nijerya'da bir kurumsal temsilci aracılığıyla yapılabilmektedir. Nijerya'daki kurumsal birim, sadece göçmen adına ilgili vizeye başvuru için aşağıdakileri belirten resmi bir talepte bulunmak zorundadır:

- Uyruğu gösteren başvuru sahibinin adı
- Pasaport numarası
- Uzman ve geçici nitelikte olan uzman tarafından yapılacak işin niteliği (kota dışında)

İş Vizesi

Bu vize kategorisi; toplantılar, konferanslar, seminerler, eğitim, ticaret fuarları veya diğer kısa ticari faaliyetler için Nijerya'yı ziyaret etmek isteyen yabancı kişiler tarafından kullanılabilir.

Ticari Vize normalde yurtdışındaki Nijeryalı Misyonlardan elde edilir. Bununla birlikte, acil iş seyahatleri ve zaman kısıtlamaları veya başvuru sahibinin ülkesinde bir Nijeryalı Misyonun olmaması durumunda Varış Vizesi (VoA) yoluyla da elde edilebilmektedir. İş vizesi sahipleri Nijerya'da istihdam edilemez, çünkü vize sadece ülke içindeki kısa vadeli sözleşmeleri kapsamaktadır. Ticari vize 90 gün geçerlidir.

Nijerya'da şirket satın almak isteyen yabancılar için belirlenmiş bazı prosedürler mevcuttur.

Vergi Uygulamaları

Nijerya'da vergi ile ilgili uygulamalar Federal Yurtiçi Gelir Hizmetleri (Federal Inland Revenue Services - www.firs.gov.ng) tarafından düzenlenmektedir. Ülkede faaliyet göstermek isteyen şirketler Vergi Ofislerine kaydolup Vergi Kimlik Numarası (Taxpayer Identification Number) almak zorundadırlar.

Federal düzeyde kurumlar vergisi (%30), stopaj vergisi, petrol kar vergisi (petrol şirketlerinin ilk beş yıllık faaliyet döneminde %65 oranında uygulanmakta iken daha sonraki yıllar için %85 düzeyindedir), katma değer vergisi (KDV) (%5), eğitim vergisi (şirket karının %2'si), sermaye kazanç vergisi (Abuja'da ikamet edenler ve şirketler için) (%10), damga vergisi, kişisel (asker ve polisler, Abuja'da ikamet edenler, dış ilişkiler memurları, geçici ikamet edenler için) gelir vergisi toplanmaktadır.

Ülkedeki eyaletlerde (36 adet) farklı türde vergiler toplanmaktadır. Bunlar arasında, taşıtların lisans/tescil vergisi, emlak alım-satım vergisi, kumar vergisi vb. yer almakta olup, her eyaletin farklı tür ve oranda uygulamaları söz konusudur.

Muhasebe kayıtlarında Nijerya'da Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (IFRS) uyum zorunludur.

Nijerya Ülkesinde Düzenlenen Bilişim Sektörü Fuar ve Etkinlikler

ŞEHİR	ORGANİZASYON ADI	ORGANİZATÖR	BAŞLANGIÇ TARİHİ	BİTİŞ TARİHİ	WEB SİTESİ	BİLİŞİM ALT SEKTÖRÜ	STAND İLE KATILIM MÜMKÜN MÜ? Evet/Hayır
Jos	Artificial Intelligence Summit	Nigeria Computer Society	21 Mart 2023	23 Mart 2023	https://aisummit.ncs.org.ng/?fbclid=IwAR17p8UZpySgmTvx9TZdu9UYfsXzQNr-EZRLkxPFBqdiekC8ZzbGqOVkMDS	Yapay zeka	Evet
Lagos	Securex West Africa	Montgomery Group	9 Mayıs 2022	11 Mayıs 2022	https://www.securexwestafrica.com/	Siber, Çevre ve İç Güvenlik, Yangın ve Güvenlik	Evet
Abuja	Information Technology Professionals' Assembly	Computer Professionals Registration Council of Nigeria	0	17 Mayıs 2023	https://www.cpn.gov.ng/metro/	Bilgi Teknolojileri, Yazılım	Evet
Lagos	Digital PayExpo	Intermarc Consulting	7 Haziran 2023	8 Haziran 2023	https://digitalpavexpo.com/	Bilgi Teknolojileri, Bankacılık ve Finans	Evet
Abuja	Digital Africa Conference and Exhibition	Digital Africa	19 Eylül 2023	21 Eylül 2023	https://www.digitalafrica.com.ng/	Bilgi Teknolojileri, Yapay Zeka ve Blok Zinciri (Blockchain)	Evet

Nijerya Ülkesinde İşbirliği Yapılabilecek Kurum ve Kuruluşlar

ŞEHİR	KURUM/KURULUŞ ADI	İRTİBAT KURULACAK KİŞİ	UNVANI	WEB SİTESİ	TELEFON	E-POSTA	BİLİŞİM ALT SEKTÖRÜ
Abuja	İletişim ve Dijital Ekonomi Bakanlığı (Federal Ministry of Communications and Digital Economy)			commtech.gov.ng		info@commtech.gov.ng	İlgili Bakanlık
Abuja/Lagos/Kano/Enugu/Port Harcourt	Nijerya İletişim Komisyonu (Nigerian Communications Commission)	Prof. Adeolu Akande	Başkan (Chairman)	https://www.ncc.gov.ng/	00234-9-461-7000/234-1-4630643-5/234-2-2918710	ncc@ncc.gov.ng	Nijerya'da telekomünikasyon sektöründeki için düzenleyici kurum
Abuja/ Port Harcourt Gombe Lagos Kano	Ulusal Bilgi Teknolojileri Geliştirme Ajansı (National Information Technology Development Agency)	Kashifu Inuwa Abdullahi, CCIE	Director-General/CEO	https://nitda.gov.ng/	00234 816 840 1851 / 00234 816 840 1851/ 00234 816 840 1851	info@nitda.gov.ng	Kamu Kuruluşu

Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü

Abuja	The National Centre for Artificial Intelligence and Robotics (NCAIR)	Yau Isa Garba	National Director	https://ncair.nitda.gov.ng/	00234 817 877 8499 / 00234 817 877 8501	ncair@nitda.gov.ng	Kamu Kuruluşu
Lagos	Institute of Software Practitioners of Nigeria - ISPON:	Chinenye Mba-Uzoukwu	President	http://www.ispon.org/	00234 808 531 7869 / 00234 803 300 5005 / 00234 813 286 9927	admin@ispon.org/ president@ispon.org/ gen.secretary@ispon.org	Yazılım
Abuja	Nigerian Information Technology Professionals in the Civil Service - NITPCS	DR. OLORUNY OMI SEGUN OMOTAYO	President	http://www.nitpcs.org.ng/	00234 803 583 1463 / 00234 806 136 4681	info@nitpcs.org.ng	Bilgi Teknolojileri
Lagos	Nigerian Computer Society	Professor Adesina Simon Sodiya FNCS,	President	https://www.ncs.org.ng/	00234 809 774 4600, 00234 903 835 3783	ncs@ncs.org.ng	Bilgi Teknolojileri

Nijerya Ülkesinde İhaleler

Hükümet ihalelerinin çoğu Nijerya haber gazetelerinde, İhale Haber gazetelerinde yayınlanır. Nijerya'daki resmi ihaleler için de Nijerya Kamu İhale Kurumunun resmi sayfası olan <https://www.bpp.gov.ng/> adresini ziyaret edebilirsiniz.

Ayrıca, ihaleler aşağıdaki linklerden de takip edilebilmektedir.

<https://www.etenders.com.ng/>

<http://tendersnigeria.com/category/federal-government-tenders-in-nigeria/>

Ofis Hizmetleri Veren Şirketler

KURULUŞ ADI	WEB SİTESİ
Coworker	https://www.coworker.com
Work Bay	https://www.workbay.ng
989 Working	https://www.989workspaces.com/989-coworking
Venia Hub	https://veniabusinesshub.com/
Regus	https://www.regus.com

Ortalama Yıllık Ofis Kiraları ve Maaşlar

Eyalet	Ofis Kirası	Maaş
Abuja (FCT)	\$32.196	\$3.336
Lagos	\$11.172	\$2.484
Kano	\$5.940	\$2.676
Kaduna	\$1.920	\$2.432

Hukuki Danışmanlık Kuruluşları

AÇIKLAMA	WEB SİTESİ
Adeola Oyinlade & Co. tel:+2348038267683 Hizmetler: Uluslararası İşletmecilik Hukuki Danışmanlığı	https://adeolaoyinlade.com/
The Trusted Advisors tel:+2348101599159 Hizmetler: Tüm branşlar	https://trustedadvisorslaw.com/
Resolution Law Firm tel:+2348099223322 Hizmetler: Tüm branşlar	https://www.resolutionlawng.com/
Niji Oni & Co tel:+23414536454 Hizmetler: Ticaret Hukuku	https://www.nijioni.com/
Blackfriars LLP tel:+2349070360173 Hizmetler: Tüm branşlar	https://blackfriars-law.com/

Hızlandırıcı Firmalar

KURULUŞLAR	WEB SİTELERİ
Google for Startups Accelerator Google for Startups Accelerators, Google ürünleri, çalışanları ve en iyi uygulamaları ile erken aşamadaki girişimlere olanak sağlayan üç aylık programlardır	https://startup.google.com/accelerator/
Co-Creation Hub Nigeria 1 yıllık programa sahip, Nijerya'nın en büyük hızlandırıcı firmalarından biridir	https://cchubnigeria.com/
Trium Nijerya'nın en büyük fintek hızlandırıcılarından biri Trium'dur	https://www.trium.ng/
Tony Elumelu Foundation Kar amacı gütmeyen Nijerya'nın en büyük hızlandırıcılarından biridir	https://www.tonyelumelufoundation.org/
The Bulb Africa Bilişim alanlarına odaklanmış bir hızlandırıcıdır	https://thebulb.africa/

Teknopark Kuruluşları

AÇIKLAMA	WEB SİTESİ
Lion Science Park +234 806 127 2449 Hizmetler: Biyoteknoloji, ziraat, bilgisayar teknolojileri	http://www.lionsciencepark.com/
The Nest +234 8090554170 Hizmetler: Yazılım ve bilgisayar teknolojileri	https://thenest.ng/
Tech-PIC +2348038252739 Hizmetler: Tüm branşlar	https://techpic.futa.edu.ng/
Zone Tech Park +234 813 189 0341 Hizmetler: Bilgisayar bilimleri ve yazılım	https://zonetechpark.co/
Edo Tech Park +234 807 864 6487 Hizmetler: Bilgisayar Teknolojileri	https://edotechpark.com/

Firma Listeleri

KURULUŞLAR	WEB SİTESİ
HKTDC Sourcing Hong Kong tabanlı bir firma veri tabanı sitesi	http://www.sourcing.hktdc.com
MFG-Trade Tüm sektörlerden firmalara açık, Çin merkezli bir B2B firması	http://www.mfgtrade.com
Lusha 300'den fazla firmanın listelendiği bir veri tabanı	https://www.lusha.com/
Export Genius Hem ithalatçıları hem de ihracatçıları içeren bir veri sitesi	https://www.exportgenius.in
Trade Atlas İthalatçılarla birlikte muhtemel rakiplerin de görülebileceği bir web sitesi	https://www.tradeatlas.com/en

TİCARET BAKANLIĞI BİLİŞİM SEKTÖRÜ DESTEKLERİ

Bilişim sektörü destekleri için Bakanlığımızın destekleri [websitemizde](#) gösterilmektedir.

Müşavirlik ve Ataşelikler İletişim Bilgileri

ABUJA	Erbay ONĞUN Ticaret Müşaviri	Turkish Embassy Office of the Commercial Counsellor Plot 333, Diplomatic Drive, Central Business Discript,	abuja@ticaret.gov.tr

	Sefa AKYOL Ticaret Müşaviri	ABUJA / NIGERIA	

E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı

Bilişim sektörlerinin gerek yarattığı istihdam olanakları gerekse ülkemiz ihracatının artırılmasına sağladığı katkıya binaen; bilişim firmaları, yurtdışına yönelik faaliyet gösteren işbirliği kuruluşları, sektörel dernekler, birlikler ve sektör firmaları ile görüşmeler gerçekleştirilerek tüm bilişim sektörü ekosistemini stratejik bir vizyonla adım adım yurtdışına açacak ve ülkemize döviz kazandıracak bir anlayışla ihdas edilen 5447 sayılı Türkiye Bilişim Sektörünün Uluslararasılaşması ve E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı Hakkında Karar 20/4/2022 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yeni destek programı ile bilişimin alt sektörleri olan; yazılım, dijital oyun, finansal yazılım ve teknolojiler (Fintech), blok zincir yazılım ve teknolojiler, yapay zekâ, siber güvenlik, akıllı şehir ile yeşil dönüşüm yazılım ve hizmetleri, telekomünikasyon, 5G, bulut ve iletişim hizmetleri, veri merkezi, bilişim hizmetleri, dijital aracılık ve hizmet platformları destek kapsamına alınmıştır. Böylelikle, tüm alt sektörlerinin desteklenmesi ve ihracatın tüm ülke geneline, tabana yayılması amaçlanmıştır.

Söz konusu destek programında, Bakanlığımız tarafından bilişim sektörüne sağlanan tüm destekler belirli bir sistematik içinde gruplandırılmış olup bu kapsamda;

- İhracata hazırlık ve kurumsal kapasite oluşturma destekleri,
- İhracatta pazarlama ve pazarda tutundurma destekleri,
- Yüksek katma değere yönelik E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı destekleri

olmak üzere üç aşamalı bir model tasarlanmıştır.

E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı ile mevcut Turquality desteklerinin kapsamı genişletilerek mevcut programda olmayan;

- TeknoHızlandırıcı İşbirliği Kuruluşu Proje Desteği
- Uluslararası Katma Değerli Bilişim Yüklenici Proje Desteği
- Uluslararası Teknoloji Pazarlama Ofisleri Desteği
- Hizmet Pazarlama Platformlarına Üyelik Desteği
- Yazılımcılar için Simülatör/Test Ekipmanı Kiralama Desteği
- Yurtdışı Oyun, Dizi ve Filmlerde Türk Ürün Yerleştirme Desteği
- Yurtdışı Arama Desteği
- Yurtiçi Uluslararası Fuar Desteği
- Veri Merkezi Desteği
- Yıldız Yurtdışı Ofisleri Desteği
- Yurt Dışında Yerleşik Şirkete Ait Oyun/Yazılım/Aracılık Platformu Alımına Yönelik Danışmanlık Desteği
- Patent/Fikri Mülkiyet Hakkı Alım Desteği
- Yazılım/Oyun/Mobil Uygulama Test Desteği

gibi bir çok yeni destek unsuru eklenmiştir. Ayrıca, bilişim sektörünün nihai hizmetlerinin yurtdışına açılımlında girdi olarak ülkemiz yerli ve milli yazılım ve hizmetlerin kullanılmasının teşvik edilmesini teminen Yerli Malı Kullanımı desteği oluşturulmuştur.

Desteklerin sürdürülebilir biçimde yönetilmesi ve kurumsallaşması, izleme ve performans analizinin takibini teminen E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programının kurumsallaştırılması ve sürdürülebilirliği ile ilgili mekanizmalar da tesis edilmiştir. Bu kapsamda, bilişim sektörüne verilen desteklerin etkinliği ve verimliliği ölçülerek kamu kaynaklarının uygun biçimde kullanılması planlanmaktadır.

Yeni destek programında yazılım, dijital oyun, iletişim gibi bilişim sektörünün pek çok alt bileşeninde çalışma yürüten şirketlerin yeni pazarlara açılması, mevcut pazarlarda bilinirliğinin artırılarak uluslararası rekabet güçlerinin geliştirilmesi, ihracat kapasitelerinin artırılması ve ürün ve hizmetlerinin yurt dışında tanıtılması ve pazarlanması ile alanında öncü uluslararası markaların oluşturulması amacıyla, yurtdışına yönelik olarak gerçekleştirdikleri harcamalar Bakanlığımızca desteklenmektedir. Diğer yandan, işbirliği kuruluşlarına sunulan destekler ile de sektörde öncü STK'ların desteklenmesi, kümelenme anlayışı ile firmaların yurt dışı pazarlara açılması hedeflenmektedir.

Müşavire Danışın Portalı

<https://musaviredanisin.ticaret.gov.tr/>

“Müşavire Danışın” uygulaması iş dünyamızın Ticaret Müşavir ve Ataşelerimiz ile iletişimini kolaylaştırmak ve etkinleştirmek amacıyla oluşturulmuştur. Müşavire Danışın uygulamasını kullanarak, Ticaret Müşavir ve Ataşelerimizden görev yaptıkları ülkelerle ilgili bilgi talep edebilir, sorularınızı yöneltebilir ve Müşavirlerimiz tarafından verilen cevapları ve sağlanan bilgileri uygulama üzerinden takip edebilirsiniz.

Talebiniz ilgili Ticaret Müşavirliğimize veya Ataşeliğimize doğrudan yönlendirilecek olup, en kısa sürede cevaplandırılacaktır. Sorunuzun veya ulaşmak istediğiniz bilginin Ticaret Müşavirlerimiz ve Ataşelerimizle ilgili olmaması durumunda, doğru bilgiye ulaşacağınız kaynaklara veya temas noktalarına gerekli yönlendirmeler yapılacaktır.